

OU TESTAMENTIESE GETUIENIS AANGAANDE DIE MAAGDELIKE GEBOORTE VAN DIE MESSIAS.

Die dogmatiese formuleringe van die leer van die parthenogenesis lui soos volg :-¹⁾

1. qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine (Sec. Rufinum, Forma Romana).
2. qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine. (Sec. Ordinem Romanum).
3. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine (Sec. Niceano—Constantinopolitanum).
4. Ton gennethenta ek pneumatos hagiou kai Marias tes parthenou. (Sec. Psalterium Aethelstani).
5. Sarkothenta ek pneumatos hagiou kai Marias tes parthenou kai enanthropesanta. (Sec. Textum Cyrilli Hieros).

Expressis verbis kom hierdie kerklike belydenisformulering nie in die Bybel voor nie. In hierdie studiestuk bepaal ons ons slegs tot die vraag of die Kerk in sy Belydeniswoord enige gronde vir sy uitspraak kan vind in die getuienis van die Ou Testament oor hierdie saak²⁾. Die Nuwe Testamentiese gegewens sal ons hier nie in oënskou neem nie. Ons neem die volgende in ag :

- (a) Ook die eksegeet luister wel deeglik na die uitspraak van die Kerk, hoe die Kerk die Woord in die verlede verstaan het en nog vandag verstaan.

Die teoloog sal egter op sy hoede wees om nie vooraf sy dogmatiek in die Skrif in te lees nie. Eksegese is die werksaamheid tot verklaring en toepassing van die Heilige Skrif, wat ook geen filosofiese vooronderstellings laat geld nie. Die Heilige Skrif is die objek van die eksegese³⁾.

- (b) 'n Verantwoorde eksegese eis dat die filologiese en historiese gegewens van beslissende belang sal wees.
- (c) Eksegese veronderstel die eenheid van die Heilige Skrif as geheel en is gerig op die kerugmatiese karakter daarvan, met die prediking.

1) *Dr. J. N. Bakhuizen van den Brink*: „De Nederlandsche Belydenisgeschriften”. Uit. Mpy., Holland, Amsterdam, 1940, bls. 75.

2) *Hierdie artikel* is hoofsaaklik gegrond op 'n gedeelte van die ongepubliseerde doktorsale proefskrif van skrywer hiervan. Vgl. „Die Dogma van die Parthenogenesis en sy betekenis in die Reformatoriese en Rooms Katolieke Dogmatiek”. (Universiteit Pretoria, 1958.)

3) *Dr. K. H. Miskotte*: „Om het Levende Woord”. „Opstellen over de praktijk der Exegese”. Uitg. D. A. Daamen's Uitg. mpj. 's Gravenhage. 1948. bls. 38.

(d) **Miskotte** het opgemerk :-

„De israëlietische denkvorm, zoowel van O. als N.T., moet worden recht gedaan, al kan het schijnen, dat hij ons met onvertaalbare elementen belast”. ⁴⁾.

(Hierdie Israëlietiese denkvorm sal self in die N. Testamentiese eksegeses van beslissende betekenis moet geld. ⁵⁾).

Ons Ou Testamentiese ondersoek is beperk tot :-

1. **Die filologiese betekenis van**
A. *Almáh* en B. *Betoeláh* in die Hebreuse teks vir die Ou testament.
2. **Die betekenis van**
A. *Parthenos* en B. *Neanis* in die LXX.
3. Die Eksegese van Jes. 7 v. 14, met inagneming van :-
A. Tydsomstandighede.
B. Betekenis van die naam Immanuel.
C. Die Naamgeefster / of Naamgewer.
D. Wie is hierdie *Almáh*.
 - (i) Die dogter van Sion ?
 - (ii) Die vrou van Koning Agas ?
 - (iii) Die vrou van Jesaja ?
 - (iv) Die Kollektiewe opvatting ?
 - (v) Algemeen oud-Oosterse voorstelling ?
- E. Die moontlikheid van algemeen oud-Oosterse voorstellinge by Jesaja ?
- F. Is daar sprake van 'n maagdelike geboorte van die Immanuel ? (Jes. 7 v. 14).
- G. Waarom het die LXX die *Almáh* van Jes. 7. 14. met *Parthenos* vertaal ?
- H. Konklusies.
4. **Wie is die „barende”** (vrou in Miga 5 v. 2).
5. **Samevattende Konklusies.**

⁴⁾ *Dr. K. H. Miskotte*, a.w. bls. 176.

⁵⁾ *Prof. Dr. Th.C. Vriezen*: Art. „Het Oude Testament” in die bundel: „Inleiding tot de Theologische Studie” onder redaksie van Prof. Dr. H. van Oyen. J. B. Wolters Uitg. Mpij., Groningen 1946, bls. 38. „Men zal als Christentheoloog hebben te erkennen, dat het N.T. in het verlengde ligt van het O.T., niet alleen tijdelijk gezien, maar ook naar den geestelijken inhoud”. Vgl. ook *A. A. van Ruler*: „Religie en Politiek”. G. F. Callenbach N.V. Nijkerk, 1945 bls. 142.

1. A. Die filologiese Betekenis van Almáh in die Ou Testament :-

Die naamwoord Almáh kom in die O.T. slegs op nege plekke voor :- ⁶⁾.

a) Jes. 7 v. 14 : Há-almáh.

LXX : parthenos

Statevert. „een maagd”.

Afrik. Vert. „die maagd”.

N.B.G. „de jonkvrou”.

Van der Flier : „een jonge vrouw”.

b) Gen. 24 v. 43 :

LXX vertaal : Há-almáh

Statenvertaling : „de maagd”, parthenos.

Afrikaanse vertaling : „die jong meisie”.

Nederl. Bybelgenootskap : „de maagd”.

Böhl : „de jonge vrouw”. ⁷⁾.

c) Exodus 2 v. 8 : Há-almáh.

LXX : neánis

Statevert. : „de jonge maagd”.

Afrik. vert. : „die jong meisie”.

N.B.G. : „het meisje”.

Böhl : „het meisje” ⁸⁾.

d) Spreuke 30 v. 19 : Be-almáh.

LXX : en neotéti

Statevert. : „by eene maagd”.

Afrik. vert. : „by 'n meisie”.

N.B.G. : „by een jonge vrouw”.

Gemser : „bij de vrouw”. ⁹⁾

(e) I Kron. 15 v 20 : Al-alamót.

LXX : epi alaimóth.

Statevert. onvertaal gelaat. („op alamoth”).

Afrik. Vert. : „met sopraanstemme”.

⁶⁾ *Solomon Mandelkern*: Veteris Testamenti Concordantiae Hebraicae atque Chaldaicae. MDCCCXVI. Uitg. Veit en Kie, deel 2, bls. 881. Vgl. ook *Ludwig Koehler* en *Walter Baumgartner*: Lexicon in Veteris Testamenti Libros. Leiden 1952. Uitg. E. J. Brill. (Afl. 12), bls. 709. Vgl. verder *Gerhard Kittel*: Theologische Wörterbuch zum Neuen Testament, deel 5, afl. 13, bls. 829. Uitg. W. Kohlhammer Verlag. Stuttgart 1953.

⁷⁾ *Prof. F. M. Th. Böhl*. Genesis. Tekst en Uitleg. 2de druk 1930. Uitg. J. B. Wolters. Groningin, bls. 58.

⁸⁾ *Prof. Dr. F. M. Th. Böhl*. Exodus. Tekst en Uitleg, bls. 22.

⁹⁾ *Dr. B. Gemser*. Spreuken II, Prediker en Hooglied van Salomo. J. B. Wolters' Uitg. Mplj. Groningin 1932, bls. 19.

N.B.G. : „hoog afgestemd”.
van Selms : hooggestemd”. ¹⁰⁾.

f) Ps. 46 v. 1: Al-alámót.

LXX : uper tón kruphión.

Statevert. onvertaal gelaat. („op alamoth”).

Afrik. vert.: „Met sopraanstemme”.

N.B.G. : „Op de wijze van : De jonkvrouwen”.

Valeton : op (de wijze van) „Jonge vrouwen”. ¹¹⁾.

Suiwer filologies gesien is dit juis dat die al-alámót van almáh af te lei is. Mandelkern ¹²⁾ vertaal dan ook „in modum virginum”.

(g) Ps. 68 v. 26. alámót.

LXX : neanidón.

Statevert. „maagden”.

Afrik. Vert. „jong meisies”.

N.B.G. : „jonkvrouwen”

Böhl : „jonkvrouwen”. ¹³⁾.

(h) Hooglied 1 v. 3. alámót.

LXX : neanides.

Statevert. „de maagden”.

Afrik. Vert. „jonkvroue”.

N.B.G. „jonge meisjes”.

Gemser „jonge vrouwen”. ¹⁴⁾.

(i) Hooglied 6 v. 8. we-alamot.

LXX2: neanides.

Statevert. „en maagden”.

Afrik. vert. „en jonkvroue”.

N.B.G. „jonkvrouwen”.

Gemser : „en maagden”. ¹⁵⁾.

(j) Jes. 7 v. 14. ha-almáh.

LXX : hé-parthenos.

Statevert. „een maagd”.

Afrik. Vert. „die maagd”.

¹⁰⁾ Dr. A. van Selms: 1 Kronieken. Tekst en Uitleg. J. B. Wolters' Uitgewers. Groningen 1939, bls. 142: „Ook de verdere muzikale termen zijn niet met volle zekerheid te vertalen”.

¹¹⁾ Dr. J. J. P. Valeton: De Psalmen, deel 2. Nijmegen 1903. Uitgewers H. ten Hoef, bls. 82. Ook Valeton meen dat hier 'n aanduiding is van 'n bepaalde melodie. So ook Koehler-Baumgartner, a.w., bls. 709.

¹²⁾ S. Mandelkern: a.w., deel 2, bls. 881.

¹³⁾ Prof. Dr. F. M. Th. Böhl: De Psalmen 11, in Tekst en Uitleg, 1947, bls. 35.

¹⁴⁾ Dr. B. Gemser: a.w., bls. 156.

¹⁵⁾ Dr. B. Gemser: a.w., bls. 165.

N.B.G., „de jonkvrou”.

van der Flier : „een jonge vrouw”.

Konklusies :-

Uit die voorafgaande in teksverband blyk dit duidelik :-

- (a) dat die woord *almáh* iets anders bedoel as ons woord „maag!”. Die *almáh* is die vrou totdat sy 'n kind het. Dit kan wel beteken „hubare meisie”, maar ook 'n vrou wat nog nie in die huis van die eggenoot ingetrek het nie; vgl. Gen. 24 v. 43, Ex. 2 v. 8, Ps. 68 v. 26, Spr. 30 v. 19, Hooglied 1 v. 3 en 6 v. 8. Om hierdie rede kon Jesaja met hierdie *almáh* nie die vrou van Agas bedoel het nie; sy het reeds 'n seun gehad. Om dieselfde rede kon ook nie die vrou van die profeet bedoel wees nie. ¹⁶⁾.
- (b) In die geval van die hubare *meisie* kan die maagdelikheid by haar veronderstel word; dit lê egter nie noodsaaklik in die woord opgesluit nie. ¹⁷⁾. Dat LXX t.o.v. Gen 24 v. 43 i.p.v. die gebruikelike woord *neánis*, met *parthenos* gaan vertaal het, is heeltemal in orde wanneer ons let op die *konteks*, (Gen. 24 v. 16) waar haar ongeskonde maagdelikheid gestel word.
- (c) T.o.v. Jes. 7 v. 14 : Wanneer die moeder van die Immanuel met die woord *almáh* aangedui word, kan ons dus *filologies* daaruit aflei dat sy geboorte sal skenk aan haar *eersgeborene*.

Gelet op byvoorbeeld die vertalinge van die LXX, State Vert., en die vertaling van die N.B.G., staan ons dus voor die vraag waarom hier gedink word aan *maagd*, *parthenos*, „Virgo” (Vulgaat). Ons het gesien dat *almáh* wel deeglik ook met „jonge meisie” vertaal kan word, maar dat die gedagte van *maagdelikheid* nie noodsaaklik aan die Hebr. woord *almáh* verbonde is nie ¹⁸⁾. Ons moet dus besluit dat dit hoogwaarskynlik is dat 'n *teologiese* oorweging wel deeglik hier gegeld het. Laasgenoemde verg nadere verklarung.

1. B. Die betekenis van *Betoeláh* in die Ou Testament.

Betoeláh beteken in die eerste plek :-

- a) *Maagd*, (*Virgin*) (*Jungfrau*), d.w.s. die jonge meisie wat nog

¹⁷⁾ *Eduard König*: Das Buch Jesaja. Uitg. C. Bartelsman, Gütersloh 1926, bls. 108.

¹⁶⁾ *Dr. A. H. Edelkoort*: De Christusverwachting in het Oude Testament. Uitg. H. Veenman & Zonen, Wageningen 1941, bls. 216.

¹⁸⁾ *Koehler-Baumgartner*: Lexicon, bls. 709. Vgl. ook *Volkmar Hertrich*: Der Prophet Jesaja. Kapitel 1-12, bls. 128. in die serie „Das Alte Testament Deutsch”. Uitg. Vandenhoeck en Ruprecht”, Göttingen, 1950: „Immerhin muss beachtet werden, dass *almah* in seiner Bedeutung zwischen *issah* under *betulah* steht. *Für sich allein kann also die Bedeutung dieses Wortes die weitere Auslegung nicht tragen*”.

nie in huwelikstaat lewe nie en geen man nog beken het nie ¹⁹⁾.

- (i) **Gen. 24 v. 16** : Van Rebekka word gesê dat sy 'n betoelâh is en deur geen man beken is nie.
 - (ii) **Lev. 21 v. 3** : **Insake die kultiese voorskrifte oor die reinheid** van die priesters word geleer dat die priesters word geleer dat die priesters hom nie mag verontreinig deur dooies aan te raak nie, behalwe in sekere gevalle van bloedverwantskap waaronder die suste rvan die priester genoem word, indien sy betoelâh was.
 - (iii) **Rigt. 21 v. 12** : Onder die inwoners van Jabes in Gilead, is daar „vier honderd meisies aangetref, jong meisies wat geen gemeenskap met 'n man gehad het nie . . .” (betoelâh).
 - (iv) **Lev. 21 v. 13 en 14** : Van die priester „wat die hoogste onder sy broers is, op wie se hoof die self-olie uitgegiet is”, word gesê dat hy 'n vrou in haar „maagdelike staat moet neem, 'n „jongmeisie” uit sy volksgenote (betoelâh).
- b) **na-arâh betoelâh** : Hiermee word bedoel 'n **dogter**, 'n jong meisie in die algemeen, vanuit die gesigspunt van jeug, leeftyd en van ondergeskiktheid, vgl. **na-ar** (Knaap en **kneg**). Betoelâh word bygevoeg om die maagdelikheid aan te dui. Ons vergelyk:
- (i) Deut. 22 v. 23 en 28.
 - (ii) I Kon. 1 v. 2.
 - (iii) Est. 2 v. 3.
 - (iv) Est. 2 v. 2 (Plur).
- c) **Betoelêt jishrael** : „die jong meisie (van) Israel”, bedoel in gesamentlike sin, die hele volk Israel as eenheid. Israel word hier vergelyk met 'n jonk vrou (maagd ²⁰⁾. Ons vgl. Jer. 18 v. 13 v. 4. Ook Amos 5 v. 2.
- d) **Maagde wat die bruid begelei**. (Bruidsmeisies). Vgl. **Betoclôt** in Ps. 45 v. 15. ²¹⁾.
- e) **Betoelâh in die sin van kalâh (bruid)**. Ons vgl. hier Jer. 2 v. 32. Bruid, kalâh, het in die O. Test. tweerlei betekenis : ²²⁾ moet neem, 'n „jongmeisie” uit sy volksgenote. (betoelâh).
- 1. Die bruid voor haar huwelik : Vgl. Jes. 49 v. 18, 61 v. 10 en 62 v. 5 en Jer. 2v. 32 en 16 v. 9.

¹⁹⁾ *Koehler-Baumgartner*, a.w., bls. 160: „ . . . die dem Eheleben noch Entzogene, . . . erwâchsnes Mâdchen, das vom Mann nichts weiss, . . . die keinem Mann gehört”.

²⁰⁾ *Koehler-Baumgartner*: a.w. deel 3, bls. 160.

²¹⁾ *Koehler-Baumgartner*: a.w. deel 3, bls. 160.
Valeton: „De Psalmen”, 2, vertaal „jonkvrouwen”, bls. 25.

²²⁾ *Koehler-Baumgartner*: a.w. bls. 438.

2. 'n (Jong) Skoondogter : vgl. Gen. 11 v. 31, 38 v. 11, 16, 24. Lev. 18 v. 15 en 20 v. 12. Hosea 4 v. 13, 14 en Miga 7 v. 6.

Konklusies :-

1. Betoeláh is die meisie in haar **maagdelikheid**, ²³⁾ wat nog nie in die huwelikstaat lewe nie en deur geen man ooit beken is nie. So 'n betoelah tussen twaalf en twaalf-en-'n-half jaar, heet na-aráh. Ook die bruid heet (voor die huwelik) betoeláh.
2. Kaláh kan ook in die tweede plek „skoondogter” beteken, (d.w.s. die begrip van maagdelikheid verval hier).
2. Die Betekenis van (A) „Parthenos” en (B) „neánis” in die LXX
 1. (a) Betoeláh. en (b) Betoelith.
 2. (a) na-ar. en (b) Na-aráh.
 3. almáh.

1. Parthenos as weergawe van betoeláh (enkelvoud en meervoud) vind ons op verskeie plekke, ²⁴⁾ Gen. 24 v. 16, Ex. 22 v. 16 (15), Lev. 21 vs. 3, Deut. 21 v. 19, 23 en 28, 32 v. 25, Rigt. 19 v. 24, 21 v. 11 en 12, 2 Sam. 13 v. 2 en 18, I Kon. 19 v. 21, 2 Kron. 36 v. 17, Ester 2 v. 17, Job 31 v. 1, Ps. 44 (45) v. 14, Ps. 77 (78) v. 63, Ps. 148 v. 12, Ahos 5 v. 2, 8 v. 13, Sag. 9 v. 17, Jes. 23 v. 4, 37 v. 22 en 62 v. 5, Jer. 18 v. 13, 46 v. 11, 51 v. 22 en 31 v. 4 en 13 ens. Hier is parthenos ekwivalent van betoeláh.

In baie gevalle kan partenos gewoon „die meisie” („das Mädshen”) beteken, (b.v. Deut. 32 v. 25, Esegjël 9 v. 6 ens.) met die algemene veronderstelling van ongeskonde maagdelikheid ²⁶⁾. Die maagdelikheid, jonkvrouskap, („Jungfraulichkeit”) van die parthenos word op verskeie plekke duidelik beklemtoon : vgl. Lev. 21 v. 13 vervolgens, Esegjël 44 v. 22, Deut. 22 v. 23 en 28, Rigt. 19 v. 24 en 21 v. 11 en 12, 2 Sam. 2 en 18.

²³⁾ *E. König*: a.w. bls. 108.
Dr. A. H. Edelkoort: a.w. bls. 216.
Bernhard Duhm: „Das Buch Jesaja”, 3de druk 1914, bls. 52. in die serie: „*Göttinger Handkommentar zum Alten Testament*”. Uitg. Vandenhoeck en Ruprecht. Göttingen.
V. Hertrich: Der Prophet Jesaja, 1-12, bls. 127 en 128.
Koehler-Baumgartner: Lexicon, bls. 160.

²⁴⁾ *Edwin Hatch en Henry A. Redpath*: A Concordance to the Septuagint and the other Greek versions of the Old Testament. Deel 2. Uitg. Clarendon Press, Oxford, 1897, bls. 1070.

²⁵⁾ *G. Delling* in „*Theologische Wörterbuch zum Neuen Testament*”, deel 5, bls. 830-831: „In LXX ist parthenos ziemlich weitgehend inhaltliches Aequivalent zu betoeláh, das es dementsprechend auch nach der Statistik in der überwiegenden Zahl der Stellen wiedergibt”.

²⁶⁾ *G. Delling* in „*Theol. Wörterb. zum N.T.*”, V, 13, bls. 831: . . . doch ist die Unberührtheit der parthenos auch in der allgemeineren Verwendung allermeist als selbstverständlich eingeschlossen”.

2. **Parthenos** as weergawe van (na-ara na-aráh vind ons in :-²⁷).
Gen. 24 v. 14 en 16, Vgl. ook Gen. 24 v. 55 en 34 v. 3.
3. **Parthenos** as weergawe van almáh kom in die LXX slegs twee keer voor. Vgl. Gen. 24 v. 43 : „kai estai hé parthenos” en Jes. 7 v. 14 : parthenos.

Konklusies :- Uit bogaande blyk dit duidelik dat :-

1. Parthenos in die LXX het oorwegend die betekenis van die Hebr. betoeláh, die meisie voor die huweli kin haar ongerepte maagdelike staat.
2. Parthenos kan in die LXX die „jong meisie” (das Mädchen) in die algemeen beteken, sonder uitdruklike beklemtoning van haar maagdelikheid.
3. Parthenos in LXX is ook weergawe van die Hebr. na-aráh (die jong dogter of vrou).
4. As weergawe van almáh kom die woord parthénos, slegs twee keer voor in die LXX, Gen. 24 v. 43 en Jes, 7 v. 14. Ten opsigte van Gen. 24 v. 43 blyk dit uit die sinsverband, nie na die Hebreuse woord nie. Aangaande Jes. 7 v. 14 is dit nie die geval dat ons uit die konteks so 'n konklusie kan trek nie. **Filologies bly die vraag** dus oop : **Waarom het die LXX-vertalers almáh met parthenos vertaal?** Voorlopig kan ons sê: Daar moes **teologiese** oorweginge gewees het.

(B) **Neánis** : In die LXX is neanis die weergawe van die Hebreuse :-

- (1) na-ará en na-aráh,
- (2) Almáh.

(1) **Neánis** as weergawe van na-ar en na-aráh vind ons o.a. in die volgende Skrifgedeeltes :

Vgl. ook Deut. 22 v. 20, 21, 24, 26 27, 29. Rgt. 19 v. 3, 4, 5, 9. Ruth 2 v. 5 ens.

(2) **Neánis** as weergawe van almáh : Vergelyk ons

Ps. 67 (68) v. 25 neanidón.

Hooglied 1 v. 3. neanides.

en 6 v. 8 neanides,

en 8 maal in die marginale byskrifte by Hooglied in die LXX.

(1) **Neánis** in die LXX is oorwegend weergawe van na-ará en na-aráh, die algemene term vir 'n jong dogter.

Na-aráh is egter ook op enkele plekke vertaal met parthenos, bv. Gen. 24 v. 14, 16 en 55 en Gen. 34 v. 3, dus ook die maagdelike meisie.

²⁷) *Hatch en Redpath*: a.w., deel 2, bls. 1070.

(2) Neánis is ook meermale weergawe van almáh.

3. Die Eksegese van Jes. 7 v. 14.

Nadat ons die verskillende beskouinge t.o.v. die almáh van Jes. 7 v. 14 bespreek het, sal ons ook nog op andere aspekte t.o.v. die teks let :

(A) Tydsomstandighede :-

Die onheilsdreiging by die profete hang in die reël saam met die konkrete, historiese toestand van die volk en is bepaal deur die tydsomstandighede en tydsgegesiedenis. Met die heilsbelofte is dit nie die geval nie omdat dit betrekking het op die hernude volk, die „res” wat sig sal bekeer ²⁸). Tog is daar een uitsondering in die Messiaanse profesie van Jesaja, nl. die Immanuel-profesie, Jes. 7 v. 14, wat wel duidelik histories bepaald is. Dit is te sien teen die agtergrond van die Siries-Efraimitiese oorlog.

In die jaar 735 v.C. het Resin, die koning van Sirië en Peka, koning van die noordelike ryk, Israel, oorlog verklaar teen die suidelike ryk, Juda ²⁹). Juda het in hierdie tyds reeds 'n afhanklike vriend van Assirië geword. Dan kom die woord van God tot Jesaja om saam met sy seun. Agas die Koning van Juda, tegemoet te gaan. Agas moet van sy pro-Assiriese politiek afsien en op God vertrou, in Hom sy beskerming soek ³⁰). Wanneer Agas weier om 'n teken van God te eis, kondig Jesaja aan dat God self 'n teken sal gee : (7 v. 14) „Daarom sal die Here self aan julle 'n teken gee : Kyk, die „almáh” sal swanger word en 'n seun baar en hom Immanuel noem”.

Hi-néh wys in die teksverband op 'n toekomstige gebeurtenis. Hi-néh is op sigself egter nie noodsaaklik of vernaamlik futuries nie; die teksverband moet hier beslis. Ha-ráh kan op sigself beteken : „is (nou) swanger”; maar jiledót is seker futuries en we-kárát ook. In dieselfde sin word hi-néh gebruik in Gen. 20 v. 3, Jes. 2 v. 18, Rig. 7 v. 17 en 9 v. 33, I Sam. 2 v. 31, Jes. 3 v. 1 tn 17 v. 1, Jer. 30 v. 1 en 31 v. 31,

²⁸) *Dr. A. H. Edelkoort*: a.w., bls. 154, ook bls. 193: „ . . . de oordeelsaankondigingen der profeten zijn allen historisch bepaald en hebben betrekking op het empirische volk, dat zij voor zich zagen, maar de heilsprediking heeft geen historische basis, maar zweeft boven-historisch . . . ”

²⁹) *Rud. Kittel*: *Geschiede des Volkes Israel*. Deel 2, 3de druk, bls. 526 v.v.

³⁰) *Dr. A. H. Edelkoort*: a.w., bls. 213 wys daarop dat die profetiese woord vervul is: In 734 v.C. het Tiglath-Pileser 'n tog na Palestina onderneem en in dieselfde jaar is Peka gedood terwyl Damaskus 732 v.C. aan Assirië onderworpe is en Samaria 722 v.C. verwoes is. Vgl. ook: *Dr. A. van der Flier* G. J. zn. „Jesaja” in „Tekst en Uitleg”, bls. 11 - 16.

Amos 7 v. 8. Die vulgaat vertaal dan oon „concipiet”. Dat die gebeurtenis van sy geboorte nog toekom is, doen niks afbreek aan die werklikheid van die gebeure nie ³¹).

Al drie die gebeurtenisse : ontvangenis, geboorte en naamgewing is futuries te verstaan ³²),

(B) Die Dubbele Betekenis van die Naam „Immanuel” : Aage Bentzen e. a. het gewys op die dubbele betekenis en sin van die naam : d.i. Evangelieaankondiging en bedreiging. Dit beteken : „God is met ons,” Maar wanneer die tyd van nood aanbreek, kan dit ook beteken : „Mag God met ons wees !”, in die sin van ’n gebedsuitroep ³³). Die teken is heil- en onheilsteken ³⁴). Vir die profeet en die gelowige volk is dit ’n heilsteken; vir Agas en sy huis is dit teken van onheil ³⁵).

Asgevolg van hierdie dubbele betekenis kan ons spreek van die **geheimenis-karakter** van hierdie teken ³⁶). ’n Tydgenoot van Jesaja, nl. Micha, het ook op geheimenisvolle wyse gespreek : (Miga 5 v. 1) „En sy uitgawe is uit die voortyd, uit die dae van die ewigheid. (Afrik. vert).”

(C) Die Naamgewer : We-káráat dui daarop dat die jonge moeder self aan haar Seun die naam sal gee. In die Ou Testament kom die naamgewing deur die moeder, naas die naamgewing deur die vader, dikwels voor ³⁷). Besonder opvallend is egter die feit dat die naam deur die moeder gegee word. In die tyd van Jesaja was dit juis anders gesteld in die familieverhoudinge.

Edelkoort meen dat hierdie gebruik ’n oorblyfsel is van ’n voorheen onder Israel aanwesige matriargaat waar die familieverhoudinge deur

³¹) *Dr. Joseph Ziegler*: a.w., bls. 33: „Empfängnis und Geburt liegen in der Zukunft, sind aber in Blickfeld der Propheten bereits Tatsache”.

³²) *Eduard König*: „Das Buch Jesaja”, 111 - 112. „. . . ist auch nach der überwiegenden Analogie hinné mit dem Verbaladjektiv *hará futurisch* gemeint . . . Die natürlichste Auffassung ist aber: dass alle drei van hinné abhängigen Aussagen a’s in der gleichen Zeitsphäre, also in der Zukunft liegend gedacht sind”.

³³) *Aage Bentzen*: Jesaja, bls. 61 - 63. Vgl. ook *Volkmar Hertrich*: Der Prophet Jesaja, bls. 128.

³⁴) *Dr. Johann Fischer*: Das Buch Isaias, bls. 69, in die serie: „Die Heilige Schrift des Alten Testaments”, uitgegee deur *Dr. Franz Feldman* en *Dr. Heinr. Herkeltne*. Peter Hanstein Verlagsbuchhandlung. Bonn 1937.

³⁵) *Dr. Joseph Ziegler*: a.w., bls. 32. Vgl. ook *Volkmar Hertrich* a.w., bls. 126. „Aber jenes Zeichen hat nun freilich einen doppelten Charakter: Bestätigung der Verheissung ist es für den, der glaubt, Vollzug des Gerichtes für den, der sich verstockt”.

³⁶) *Volkmar Hertrich*: a.w., bls. 129. „Das Zeichen, das Gott selbst nun unerbeten gibt, trägt den Schleier des Geheimnisses”.

³⁷) Vgl. deur die vader: Gen 16 v. 15, 17 v. 19 en 35 v. 16. Ex. 2 v. 22. 2 Sam. 12 v. 24, Hos. 1 v. 4.
Deur die moeder: Gen. 4 v. 1 vv., 16 v. 11, 19 v. 37, 29 v. 30. 30 v. 6. 35 v. 16, Rig. 13 v. 24, I Sam. 1 v. 20, Jes. 7 v. 14.

die afstamming van die moeder bepaal is ³⁸⁾). In die tyd van Jesaja geld egter die patriargaat. ³⁹⁾); derhalwe is dit verstaanbaar dat verskeie ek-segete tot die gevolgtrekking gekom het dat die Immaneuël geen (menslike) vader sou hê nie; ⁴⁰⁾ in hierdie tyd sou die vader die naam gee.

Die beslissende van v. 15 lê egter daarin dat God besig is om te handel. Die naam van die Seun onderstreep hierdie handeling van God. Die maatstawwe van menslike mag sal hier nie meer geld nie ⁴¹⁾.

(D) Wie is dan hierdie Almáh?

Prof. E. S. Mulder het ons aandag gevestig op die studie van S. Mowinckel in hierdie verband. ⁴²⁾. In plaas van die begin met die vraag na die identiteit van die vrou, vra hy eers wat se soort vrou en wat se soort kind hier ter sprake is. Uit die konteks rondom Jes. 7 v. 14 is dit duidelik dat die teken gou in vervulling sal gaan, weldra, binne afsienbare tyd. Daarom kan 'n direkte christologiese interpretasie vir Mowinckel nie opgaan nie. Die jong vrou het alreeds ontvang (already with child). Daar lê volgens die skrywer, „'n mate van waarheid” in die opvatting dat die voedsel hier genoem, gode-voedsel is, maar hierby moet onthou word dat die voedsel ook dui op die verlatenheid van die Kind in die woestyn, dat ons nie uit die soort voedsel alleen kan aflei dat dit 'n gode-Kind is nie.

Die lidwoord voor almáh dui daarop dat hier nie enige vrou ter sprake is nie, maar 'n bepaalde vrou wat aan koning Agas bekend was. Dat daar iets wonderbaarliks gekleef het aan hierdie vrou en Kind, is gesuggereer deur die LXX vertalers toe hulle almáh met „parthenos” vertaal het.

(almáh means a woman of marriageable age, whether married or single, whether virgin or not.) Skrywer konkludeer dat almáh waarskynlik verwys na die vrou van koning Agas, die koningin, en nie eenvoudig enige van die harem vrouens nie. Die profet kondig nie 'n Messias aan nie,

³⁸⁾ Dr. A. H. Edenkoort: a.w., bls. 208.

³⁹⁾ Volkmar Hertrich: „Der Phophet Jasaja”, bls 130. „Nun gewinnt es besondere Bedeutung, dass in diesem Rätselwort der Vater nicht genannt ist und das die Mutter dem Kinde den Namen gibt, *obgleich die Zeit längst vorüber ist in der das Mutterrecht galt*”.

Vgl. ook D. Otto Procksch: Jesaja I in die Sellin serie: Kommentar zum A. Testament: Uitg. A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung. D. Werner Scholl, Leipzig 1930, bls. 122.

⁴⁰⁾ D. Otto Procksch: a.w., bls. 122: „Wenn hier die almáh die Namengeberin ist, so scheint kein Vater vorhanden zu sein, was wiederum auf wunderbare Geburt des Kindes deutet”. Vgl. ook die twee Roomskatolieke eksegete: Dr. Joseph Ziegler: a.w., bls 33: „. . . dies ist wohl ein Hinweis darauf, dass kein Vater da ist”. Dr. Johann Fischer: a.w., bls. 71 en 72.

⁴¹⁾ Volkmar Hertrich: a.w., bls. 130. Ook H. Gressmann: „Der Messias” bls. 238 vv.

⁴²⁾ S. Mowickel: He that Cometh. Translated by G. W. Anderson. Basil Blackwell. Oxford. 1956, bls. 110 - 119.

maar 'n prins wat sal verstaan dat die koning 'n skakel moet wees tussen God en sy volk.

Eksegetiese resultate t.o.v. die almáh van Jes. 7 v. 14, loop wyd uiteen. ⁴³⁾. Hierdie verskille in opvatting is verstaanbaar, gesien die uiteenlopende resultate t.o.v. die vraag na die eschatologie in die profetiese boeke van die Ou Testament ⁴⁴⁾. Die vraag wat by die eksegeese van Jes. 7 v. 14 na vore kom, is by uitnemendheid eschatologies : die koms van die Messias ⁴⁵⁾.

Ons stel tans die vraag : Wie is hierdie jong vrou, almáh ?
Verskillende antwoorde is hierop gegee :

- (i) Ons het in die voorafgaande gesien wat die Hebr. Spraakgebruik behels :
 - (a) Die jong getroude vrou tot die geboorte van haar eersgeborene.
 - (b) Die hubare meisie by wie die maagdelikheid wel veronderstel word — dog dat die gedatge van maagdelikheid-gensins noodsaaklik in die woord opgesluit lê nie.
- (ii) Onder há-almáh is ook verstaan „die dogter (van) Sion” (Jes. 1 v. 8), die volk Israel. ⁴⁶⁾.
- (iii) Die almáh is die vrou van koning Agas en wel die moeder van die prins Hiskia. (2 Kon. 18 v. 1). **König** wys daarop dat dit onmoontlik is om uit die teks met konteks hierdie opvatting te onderskryf ⁴⁷⁾.
- (iv) Jesaja sou sy eie vrou bedoel het. Hierdie beskouing word gedruk deur die beswaar dat die vrou van Jesaja op hierdie stadium nie as almáh kon gekwalifiseer word nie; sy het reeds 'n seun, Sjear Jasjub. (Jes. 7 v. 3).

⁴³⁾ Vgl. *Volkmar Hertrich*: Der Prophet Jesaja, Kap. 1 - 12. Uitg. Vandenhoeck en Ruprecht, Göttingen.

⁴⁴⁾ *Th. C. Vriezen*: Prophecy and Eschatology: Artikel in die Ou Testamentiese „Congress Volume”, Copenhagen 1953, bls. 199.

⁴⁵⁾ *Th. C. Vriezen*: Aangehaalde artikels, bls. 214. Vgl. ook *Dr. A. H. Edelkoort*: „De Christus-verwachting”, 222: „De meeste exegeten handhaven — de teks gebied het ook te onweersprekelyk — de Messiaansche beteekenis van dit woord”.

⁴⁶⁾ *E. König*: a.w., bls 110, voer die vo'gende beswaar teen hierdie opvatting aan: „Es sind doch auch der Nation Israel nur im *uneigentlichen Sinne* Kinder zugeschrieben. (Jes. 54 v. 1), und auch der Akt der Benennung des Sohnes der almá würde dann *uneigentlich*”.

⁴⁷⁾ *E. König*: a.w., bls. 110: „Kein Wort weist darauf hin, das der in V. 3 angegebene Standort des Zwiegesprächs ein anderer geworden ist, und dies wird auch vom Texte selbst nicht zugelassen”.

(v) Die artikel voor almáh is 'n artikel van kategorie, sodat onder almáh verstaan moet word alle lámót van daardie bepaalde tyd. So 'n artikel van kategorie word gebruik in Gen. 15 v. 11: „Toe kom daar roofvoëls op die dooie diere af” Hierteenoor merk König tereg op dat die roofvoëls deur die pluralis-voornaamwoord *otham* verteenwoordig word. By die almáh het ons egter nie so 'n nadere aanduiding nie ⁴⁸⁾. Volgens hierdie opvatting sou 'n menigte van seuns gebore word terwyl Jesaja tog slegs een aangekondig het; vgl. 8 v. 8: „u land o Immanuel!” en 9 v. 5 waar slegs van een seun sprake is.

(vi) Algemeen oud-Oosterse voorstelling?

In Israel sou reeds vanaf die vroegste tye 'n profesie bestaan het, waarvolgens 'n Wonderkind gebore sou word. Hy sou die naam Immanuel dra, melk en heuning eet en voor sy vyfde jaar as redder van sy volk optree. Jesaja het slegs aangekondig dat die geboorte-uur van hierdie Kind naby is. König vra egter: In hoeverre berus hierdie mening nie op 'n teorie en vermoedens nie? ⁴⁹⁾.

Gesien die voorafgaande besware wat teen opvatting 2 tot 5 in te bring is, sal ons hier die eerste en laaste van die ses menings as aanvaarbare moontlikheid wil ooplaai. Die eerste: Jesaja het onder almáh verstaan wat in die Hebreuse spraakgebruik letterlik te verstaan is. Hieroor het ons reeds filologies duidelikheid gekry: Almáh is:

- (a) Die (jong) getroude vrou tot die geboorte van haar eerste kind.
- (b) Die „hubare meisie”, egter sonder die noodsaaklike vooronderstelling van maagdelikheid. (Hiervoor het Hebr. die woord betoeláh).

Die moontlikheid dat Jesaja by bekende oud-Oosterse voorstellinge aangesluit het of materiaal gebruik het, die inhoud daarvan gans en al in monoteïstiese gees verwerk het, kan ons nie soas König sonder meer verwerp nie; daarom nie omdat Jesaja 'n prediker was, 'n boodskapper wat sy boodskap sou oordra in begrippe wat deur die hoorders verstaan sou word ⁵⁰⁾.

⁴⁸⁾ E. König, a.w., bls. 110.

⁴⁹⁾ E. König: a.w., bls. 111: „Diese Deutung gehört also zu den Leistungen des neuerdings beliebten Rückzugs in das Gebiet des Prä-historischen, während die geschichtlich vorliegende Leistung des alttestamentlichen Prophetentums verdrängt werden soll”.

⁵⁰⁾ Vgl. S. Woinckel: „He that Cometh”. Translated by G. W. Anderson. Oxford, Basil Blackwell, 1956, bls. 113: „. . . . Isaiah is here referring to conceptions and narratives which were familiar to his hearers”.

(E) Die Moontlikheid van Algemeen ou-Oosterse Voorstellinge by
Jesaja ?

König verwerp die beskouing van A. Jeremias en andere, as sou Jes. 7 v. 14 enige verband hê met die algemeen oud-Oosterse voorstellinge aangaande die wonderbaarlike geboorte van die Heilandfiguur ⁵¹).

Hierteenoor spreek Rud. Kittel van „gemeengoed” met die oue Ooste ⁵²).

Ons word hier geplaas voor die vraag na 'n moontlike samehang tussen Jesajaanse en oud-Oosterse voorstellinge aangaande die geboorte van die Messias van die O.T. en die verlossers van die oue Ooste. Nou het Kittel e.a. inderdaad bewys dat daar 'n merkwaardige ooreenkoms is. Die vraag wat beantwoord moet word, is dit : Hoe moet hierdie verband of ooreenkoms geïnterpreteer word, verklaar word? Sou die profeet direk hierdie stof „oorgeneem” het of indirek? Het hy dit miskien materiaal „oorgeneem” of formeel? Uit die aard van die saak, dat dit moeilik aanneembaar gemaak kan word dat 'n profeet van Israel sou oorgaan tot 'n materiële oorname, meen ons dat daar moontlik gronde bestaan waarom die beantwoording van hierdie vraag in die rigting van 'n formele beïnvloeding gesoek moet word. 'n Materiële oorname sou beteken 'n oorname van slegs die vorm (sonder heidense inhoud) opdat die profeet as verkondiger sy hoorders sou aanspreek in begrippe wat vir hulle bekend is.

Ons let in hierdie verband op die resultate van Aage Bentzen in sy vergelyking van Jes. 7 v. 14 met 'n deel van die Ras Sjamra-tekste ⁵³). Bentzen verwys na die Ras Sjamra-tekste in die verband van die stuk : „Die huwelik van Nikkal en die Maan”. ⁵⁴).

tld btl (t lk) (reël 5)

hl glmt tld b(n) (reël 7).

Gordon vertaal :- „A virg(in) will give birth
Lo a maid will bear a s(on).” ⁵⁵).

⁵¹) E. König: a.w., bls. 111 verwys na A. Jeremias (Das A.T. usw. 1916. bls. 598) se opmerking:- „Die Bezeichnung der Messiasmutter also virgo steht kalendermythologisch im Zusammenhang mit der himmlischen virgo am Tierkreis”. Hierteenoor König: „So soll die Heilsgeschichte, die es mit Sünde und Gnade zu tun hat, ins Physische hinübergespielt werden”.

⁵²) R. Kittel: „Geschichte des Volkes Israel. Deel 2. 3de druk. Gotha, 1917, bls. 531: „ . . . wahl aber verbindet er die ihm bekannte Erwartung von der Erneuerung des Davidhauses mit dem zum Gemeingut gewisser orientalischer Völker gehörenden Gedanken von der Wiederkehr des goldenen Zeitalters”.

⁵³) Aage Bentzen: Jesaja. Deel 1. Kopenhagen, 1944, bls. 61 - 63.

⁵⁴) Cyrus H. Gordon: „Ugaritic Handbook”, in die serie „Analecta Orientalia” (25), Rome 1947. Pontificium Institutum Biblicum. Teks 77, reëls 5 en 7. Vgl. ook die vertaling: Cyrus H. Gordon: Ugaritic Literature. Rome 1949. Pontificium Institutum Biblicum.

⁵⁵) „Ugaritic Literature”, bls 64, voetnoot. Gordon merk hier op: „Such annunciations are common in Ugaritic and biblical literature. The earliest one in Scripture is that by an angel to Hafgar, predicting the birth of Ishmael”. (Gen. 16:11.)

Volgens **Bentzen** benut die profeet die staande formule waarmee die ontvangenis van 'n Koningseun meegedeel word. Die almáh slaan op die moedergodin Anat. Hierdie beskouing steun die mening van **Kittel** dat ons hier te doen het met 'n bekende mitologiese benaming; dit hou verband met die vrugbaarheidsvoorstelling van die koningskultus ⁵⁶⁾. Ons konstateer dit **slegs** as godsdienst-historiese feit. Ons trek geen haastige konklusies nie. Die formule het, volgens **Bentzen**, vir Jesaja **slegs** formele betekenis. Hy het dit nie oorgeneem met die heidense inhoud nie. Die profeet het die Messiaanse Koningsverwachting in hierdie vorm gegiet.

Ons wil dit betwyfel of hierdie jongste onstyfering van die Rash Sjmra-tekste groter lig werp (op die verklaring van Jes. 7 v. 14) as al die ander parallele wat so merkwaardig ooreenkom met die Messiaanse profesieë van die Skrif ⁵⁷⁾. Dat die styl en uitdrukkings wyse „mities“ is, blyk uit vergelyking waarskynlik. **By Jesaja is die maagd egter geen godin nie.** Die Messias kom uit die stam van Dawid. Die prediking laat blyk dat die „heil“ gegrond is op geregtigheid. Vir ons lyk dit moontlik om **slegs** in **soverre** waarde te heg aan die resultate van **Bentzen** en **Kittel** dat ons kan aanneem dat die profeet, om homself verstaanbaar te maak, die hoorders aanspreek het in die bekende en daarom verstaanbare taal en begrippe van die tyd. Alhoewel **Kittel** soveel plek afstaan aan die mitologiese ooreenkomste, wys **König** daarop dat **Kittel** self asvolg oordeel: „Für Jesaja ist der Mythus nur die Form, das Hilfsmittel, da ihm die Farben für die Zeichnung der ihm vorschwebenden Gestalt leih“ ⁵⁸⁾. Jesaja „**preek**“ nie mitologie nie; hy verkondig die „dabar Jahwe“!

Joseph Ziegler verwerp ook die gedagte van 'n aanknoping van Jesaja by ou-Oosterse terminologie sonder om redes aan te voer waarom hy hierdie standpunt nie huldig nie ⁵⁹⁾. Dieselfde onsekerheid koester hy t.o.v. die Ras Sjamra-tekste aangaande Jes. 7 v. 14 ⁶⁰⁾. Om hierdie rede kan die standpunt van **Ziegler** nie veel inhou vir die beantwoording van die vraag na die hoedanigheid van die ooreenkomste nie.

⁵⁶⁾ Vgl. ook: *S. Mowinckel*: He that Cometh, bls. 114.

⁵⁷⁾ *Rud. Kittel*: Geschichte des Volkes Israel. Deel 2. B.H. 6, par. 49 v.v. Vgl. ook *A. van Harnack*: Lehrbuch der Dogmengeschichte 1, bls. 113, 5de druk 1931. Uitg. J. C. B. Mohr, Tübingen, 1931.

⁵⁸⁾ *Eduard König*: Das Buch Jesaja, bls. 109.

⁵⁹⁾ *Dr. Joseph Ziegler*: „Isaias“ in die serie: „Die Heilige Schrift in Deutscher Übersetzung. Echter-Bibel“. „Das Alte Testament“ herausgegeben von Dr. Friedrich Nötscher. Echter-Verlag. Würzburg, 1948, bls. 32. „Auch knüpft Isaias sich an einen alten im Orient verbreiteten Mythus an, der besagt, dass ein göttliches Wunderkind aus einer Jungfrau geboren werde, das dann einen neuen Aeon, ein glückliches Zeitalter begründe, (vgl. Vergils 4 Ekloge)“.

⁶⁰⁾ *Dr. Joseph Ziegler*: a.w., bls. 32-33. „Es bedarf noch genauerer Untersuchung, ob die jüngst entzifferten alphabetischen Keilschrifttexte von Ras Schamra einen Beitrag zur Erklärung unserer Stelle bieten“.

Die konklusie van **Edelkoort** ⁶¹⁾ lyk vir ons hoogs waarskynlik : „Dat hij daarbij gebonden was aan oude stof die hij aanwendde en die aan zijn hoorders bekend was, is zeer waarschijnlijk. Reeds de naam, dien het goddelijk Kind zal dragen, Immanuël, wijst daarop, samengesteld als deze met den Godsnaam el. Ook de geheele teekening van de aanstaande geboorte van het Kind geeft te kennen, dat wij hier nie tte maken hebben met een vrije, eigen vinding van den profeet, die trouwens in haar onverstaanbaarheid den Koning en zijn hof weinig zou hebben toegesproken, maar met een aanwending van oud materiaal, dat diep in het oud-Oostersche geestesleven verweven was. Alleen de wijze, waarop die profeet die oude materiaal aanwendt en het doel, waartoe hij het gebruikt, verheffen dit woord tot een Godspraak van bijzondere schoonheid en diepte en bewijzen, dat deze profeet van Israëls God met den Geest Gods vervuld was” ⁶¹⁾.

Ook die terminologie „dikmelk en heuning”, dui in hierdie rigting. **Bentzen** het daarop gewys dat hierdie terminologie die land kwalifiseer as 'n soort paradys ⁶²⁾. Dikmelk en heuning is die gangbare uitdrukking vir die heilstyd, wat Jesaja tegelyk gebruik om ook die oordeeltyd te beskryf. Volgens oud-Oosters voorstelling is melk en heuning die spys van die gode. Ea, die Babiloniese god, sal die mens lei tot melk en heuning. In die Babiloniese kultus word heuning en botter (**dispu** en **chimetu**) die gode aangebied. Ook Zeus is gedurende sy kinderjare met melk en heuning gevoed ⁶³⁾. Dat die Immanuel hierdie voedsel sal eet, beteken vir die hoorder van daardie tyd dat hy 'n gode-kind sal wees,

(F) Is hier sprake van 'n maagdelike geboorte van die Immanuel?

Ons het daarop gewys dat **Procksch** uit die feit dat die moeder die naam gee, (in die tyd van **patriargaat**) konkludeer dat daar nie 'n vader is nie en so tot die wonderbaarlike (vaderlose) geboorte van die Im-

⁶¹⁾ *Dr. A. H. Edelkoort*, a.w., bls. 223.

⁶²⁾ *Aage Bentzen*: Jesaja, bls. 61 - 63.

⁶³⁾ *Dr. A. H. Edelkoort*: a.w., bls. 221: „Wij hebben hier dus volstrekt niet te maken met het ideaal der nomaden, maar met een oud-Oostersche algemeen gangbare mythologische voorstelling”. Vgl. verder: *Volkmar Hertrich*: a.w., bls. 131. Vgl. ook *Dr. Johann Fischer*: Das Buch Isaias, 1 - 39, bls. 72: „Aus V. 15 bis 17 jedoch ist zu ersehen, dass unsere Prophezie einen zeitgeschichtlichen Rahmen hat . . . ” Vgl. ook: *Rud. Kittel*: „Geschichte des Volkes Israel”, Deel 2, bls. 532. Hierteenoor: *Dr. Joseph Ziegler*, a.w., bls. 32: „Dickmilch und Honig sind Speise der Notzeit, wie aus 22 b. hervorgeht, nicht Götterspeise für das Königskind . . . sondern die armselige Kost des Kindes bis in die Zeit der Unterscheidungsare . . . ” *S. Mowinkel*: He that Cometh, bls. 113. „Thus the statement about the food gives no clear indication whether the child is really a divine or a human child”.

manuel kom ⁶⁴). Elders verklaar Procksch t.o.v. Jes. 7 v. 14 : „Somit spricht alles für die Weissagung einer Jungfrauengeburt, denn nur sie ist ein eigentliches Wunder“ ⁶⁵).

Op grond van ons filologiese ondersoek kan ons hierdie beskouing van Procksch nie aanvaar nie. Dat Mattheus Jes. 7 v. 14 op die maagdelike geboorte betrek het, is waar; dat Jesaja hier 'n maagdelike geboorte bedoel het, is uit die Hebreeuse spraakgebruik hoogs onwaarskynlik — dan sou hy die moeder van die Immanuel as betoelâh kwalifiseer het. Almáh is die jong getroude vrou, totdat sy haar eersgeborene gebaar het. Selfs in gevalle waar almáh die hubare meisie aandui, is die maagdelikheid nie noodsaaklik veronderstel nie.

(G) **Waarom het die LXX dan die almáh van Jes. 7 v. 14 met parthenos vertaal ?**

Ons ondersoek het aangetoon dat die opmerking van Bentzen korrek is, as sou die vertaling van almáh met parthenos, suiwer filologies gesproke onjuis wees ⁶⁶).

Ons het wel aangetoon dat almáh ook met „meisie” vertaal kan word (Böhl) maar dat die gedaite van die maagdelikheid nie noodwendig in die woord almáh lê nie; daarvoor het die Hebreeuse taal die woord betoelâh. Derhalwe kan ons ook nie die opmerking van König t.o.v. Jes. 7 v. 14 onderskryf nie, as sou die LXX hierdie almáh „soos in die geval van Gen. 24 v. 43 met reg deur parthenos weergee het” ⁶⁷). Ons ondersoek het duidelik aangetoon dat die almáh van Gen. 24 v. 43 juis vanweë die duidelike teksverband, met „parthenos” vertaal kan word, wat egter nie die geval by Jes. 7 v. 14 is nie. Die standpunt van Procksch dat die LXX en die Vulgaat „ganz in Recht” met parthenos en „virgo” vertaal het, is vir ons ook in die lig van ons ondersoek nie aanvaarbaar nie; ⁶⁸) so ook V. Hertrich : „So het LXX almáh an diesr stelle richtig mit wiedergegeben, während sie sonst meist neanis sagt” ⁶⁹).

Ons ondersoek t.o.v. die LXX vertaling het aangedui dat parthenos in die LXX ekwivalent is van betoelâh en dat na-árâh daar oorwegend vertaal is met neánis. Neánis kan ook weergawe van almáh wees.

Ons het aangedui waarom Gen. 24 v. 43 met parthenos vertal is. Aangaande Jes. 7 v. 14 het ons slegs die vermoede uitgespreek dat teologiese oorweginge waarskynlik die vertaling van parthenos daarge-

⁶⁴) D. Otto Procksch: Jesaja I, bls. 122.

⁶⁵) Otto Prokosch: „Theologie des Alten Testaments”. Uitg. C. Bertelmann Verlag, Gütersloh, 1950, bls. 186.

⁶⁶) Aage Bentzen: Jesaja, bls. 61.

⁶⁷) Eduard König: „Das Buch Jesaja”, bls. 198.

⁶⁸) D. Otto Procksch: Jesaja I, bls. 121.

⁶⁹) Volkmar Hertrich: Der Prophet Jesaja, bls. 128.

stel het. T.o.v. hierdie lg. kwessie betree ons die terrein van verskeie menings. **Gustav Delling** verklaar: „Von dem allen her ist rein lexikalisch nicht mit Sicherheit zu behaupten, dass der Übersetzer in Jes. 7, 14 bei parthenos an die Unberührtheit der dort Genannten gedacht hat“. Hoe onseker **Delling** self is, blyk uit die vervolg van sy betoog⁷⁰). Hierdie onsekerheid vind ons by ongeveer almal wat hulle oor hierdie saak uitgelaat het.

Paul Feine het in dieselfde rigting as **R. Kittel** e.a. 'n antwoord op hierdie vraag gesoek, met die verskil dat **Kittel** die oorsprong van die LXX vertaling „parthenos“ in die **Babiloniese Ishtarkultus** soek (welke idee tydens die eksiel sou opgekom het), ⁷¹) terwyl **Feine** vermoed dat die idee van 'n **maagdelike** gboorte van die **Messias** in **Joods-Hellenistiese** kringe sou ontstaan het.

In die tyd van die LXX vertalers sou hierdie **Joods-Hellenistiese** gedagte van die **maagdelike** gboorte van die **Messias** reeds so algemeen posgevat het, dat dit so 'n vaste deel van die **Messias-verwagting** geword het, „dass dem Übersetzer die Einsetzung der Jungfrau für den neutralen Begriff des Jungweibes bereits als selbstverständlich erscheinen konnte“. ⁷²). Hoe ver hierdie idee van die **maagdelike** gboorte in die **Joods-Hellenistiese** omgewing dan sou teruggaan, het **Feine** nie bepaal nie. ⁷³).

(H) **Könklusies:**

- (i) Die **Immanuelsprofesie**, **Jes. 7 v. 14**, is te sien teen die historiese agtergrond van die **Siries-Efraimitiese oorlog**.
- (ii) Die teken het 'n dubbele betekenis, (dit dui op die heil en die onheil) en is gehul in 'n waas van geheimenis.
- (iii) Dat die moeder in hierdie tyd die naam gee, wys nog meer op die geheimeniskarakter van die teken — deur sommige eksegete verstaan dat daar geen vader is nie.
- (iv) Die **almáh** van **Jes. 7 v. 14** is 'n jong getroude vrou — die **Immanuel** sal haar eersgeborene wees. Die gedagte van **maagdelikheid** is heeltal nie noodwendig nie.

⁷⁰) **G. Delling**: Art. Parthenos in die **Theol. Wörterbuch zum N. Test. van G. Kittel**, deel 5, bls. 831.

⁷¹) **E. König**: a.w., bls. 198 - 109 verwys hier na die standpunt van **R. Kittel** in sy werk: „Die hellenistische Mysterienreligion und das A.T.“ 1924, bls. 71.

⁷²) **Paul Feine**: „Der Apostel Paulus“, Uitg. C. Bertelsmann, Gütersloh, 1927, bls. 481.

⁷³) **Paul Feine**: a.w., bls. 481. „Damit aber wird man zu der Voraussetzung geführt dass diese Anschauung schon eine gewisse Zeit hinter sich hat, die man in einzelnen nicht bestimmen kann, die aber doch in die alttestamentlich Zeit hineinreichen kann“.

- (v) Almáh is nie kollektief op te vat nie, is nie die vrou van Agas of Jesaja nie.
- (vi) Die moontlikheid dat Jesaja bekende oud-Oosterse materiaal formeel en voorbehoudend oorgeneem het, bly oop en is waarskynlik. Die terminologie dui ook in hierdie rigting.
- (vii) Die beskouing van Procksch e.a. as sou Jesaja 'n maagdelike geboorte bedoel het, is filologies nie te regverdig nie.
- (viii) I.v.m. die vraag na die grond van die LXX vertaling „parthenos”, sal ons in die lig van die gegewens uit Ugarit en van die deur Kittel en Bentzen versamelde materiaal en gevolgtrekkings wel moet besluit tot 'n opsetlike onderstreping deur die Helleniste-Joodse LXX vertalers van die wonderbare van die geboorte van die aangekondigde Kind as Verlosserskind en dit ook wel reeds in die rigting van 'n maagdelike geboorte.

4. Miga 5 v. 1b en 2a, eksegeties.

„ . . . en sy uitgange is uit die voortyd uit die dae van die ewigheid. Daarom sal hy hulle prysgee tot op die tyd dat 'n barende gebaar het”.

Ons gaan nie in op tekskritiese kwessies i.v.m. vers nie omdat ons studie veral in die oog het die geboorte en „herkoms” van die Messias, wat in bogemelde teksgedeeltes vermeld word.

Die hele christelike tradisie het hierdie Skrifgedeelte in Messiaanse sin verstaan, selfs diegene wat hierdie deel van die teks nie aan Miga wil toeskryf nie. „Gronden tegen dit Messiaansche karakter zijn dan ook nergens te vinden”, skryf Edelkoort ⁷⁴). Reeds die skrifgeleedres in die dae van Herodus het v. 1 as Messiaans gesit. (Matt. 2 v. 5). Van die Messias word verhaal dat : „sy uitgange is uit die voortyd, uit die dae van die ewigheid”. (Afrik. Vert.) Bleeker vertaal : ⁷⁵) „wiens herkoms is uit den voortijd, uit lang verleden dagen”. Wat word hiermee bedoel? Uit die aloue koningsgeslag sal, volgens Jes. 11, 'n nuwe loot uitspruit, omstraal met die glorie uit die roemryke huis van Dawid. Sy herkoms uit die onaansienlike Bethlehem (v. 1a) wys heen na die karakter van sy heerskappy: nie deur mag en geweld nie. Dit is Jahwè wat in vers 1 aan die woord is en dit is in die krag van Jahwè dat hy sal regeer.

⁷⁴) Dr. A. H. Edelkoort: a.w., bls. 271.

⁷⁵) Dr. L. H. K. Bleeker: De Kleine Profeten II, Joël, Obadja, Jona, Micha” in die serie „Tekst en Uitlek”, Groningin 1934. J. B. Wolters Uitg. Mpij bls. 124.

⁷⁶) Dr. A. H. Edelkoort: a.w., bls. 270.

Bleeker vra of mens in die woorde mi-kédém ⁷⁷⁾ en ólám ⁷⁸⁾ nie 'n „omsluierde zinspeling” moet sien op die ewige generasie van die Seun nie, al is die woorde gewoon ter aanduiding van die verre verlede te verstaan ⁷⁹⁾. **Bleeker** bespreek hier die standpunt van **Ridderbos** wat baie duidelik hierin die ewige generasie van die Seun sien.

Die afkoms van die Messias uit die ou tyd en vroeëre dae wil die dawidiese afkoms beklemtoon. **Edelkoort** ⁸⁰⁾ wys daarop dat **Sellin** by die „sy uitgange” ⁸¹⁾ nie aan die dawidiese afkoms wil dink nie of aan enige ander historiese afkoms nie; maar aan die stralende opgang van die son. **Sellin** verwys na Ps. 19 v. 7 en 65 v. 9. Die komende Messias sou dan met die son vergelyk word, wat dui op sy goddelike herkoms. **Edelkoort** wil egter daarop wys, dat die Hebreeuse môsa ook nog kan beteken die vertrek vanuit 'n plek, (Esegiël 12 v. 4) die plek waardeur mens 'n vertrek verlaat, (Esegiël 42 v. 11) die fontein waaruit die water opborrel, (2 Kon. 2 v. 21) die woord wat die lippe verlaat. (Num. 30 v. 13) ens. „Men kan dus op het woord môsa geen al te stevige conclusie bouwen, te meer daar het gebruik daarvan ten aanzien der zon slechts een afgeleide beteekenis van dat woord is. We moeten derhalve Selligs opvatting van Mi. 5 : 1 als te gezocht verwerpen”. ⁸²⁾.

Die woord ólám dui die verborge tyd aan; dit kan slaan op die gryse verlede of die onbekende toekoms. Miga 5 v. 1 bly dus binne die raam van die historie en die dogmatiese pre-eksistensie leer, hoewel dit ander Skrifgronde mag hê, is hieruit nie te eksegetiseer nie.

⁷⁷⁾ *Koehler-Baumgartner*: Lexicon, bls. 823 - 824 beteken: (1) *Voor* (in front). Ps. 139 v. 5, Jes. 9 v. 11. (2) *Voor (Ooste)* Gen. 11 v. 2, 13 v. 11, Jes. 2 v. 6. In die Ooste, Gen. 2 v. 8. (3) *Ooste*: Gen. 25 v. 6, Gen. 29 v. 1. ens. (4) *Vroeër, in antieke tye*: Spr. 8 v. 22, Jer. 30 v. 20. (5) *Oertyd*: Ps. 74 v. 2, Jes. 23 v. 7, 37 v. 26, Miga 7 v. 20.

⁷⁸⁾ *Koehler-Baumgartner*: A.W. bls. 688 beteken:
 (1) *Die tyd* (maar nie in filosofiese sin nie. Engels: all (future) time (eternally)). Deut. 15 v. 17, Jes. 35 v. 10, Ps. 112 v. 6, Jes. 56 v. 6.
 (2) *Vir altyd* (adv.) Ps. 61 v. 8, Gen. 3 v. 22 ens.
 (3) *Lank gelede* (Duits: graue Vorzeit). Jer. 31 v. 3, Gen. 49 v. 26.
 (4) *Aangaande God*: Gen. 21 v. 33, Jes. 40 v. 28.
 (5) *Die dode*: Ps. 143 v. 3.
 (6) *Komende tye*: Ps. 77 v. 8.
 (7) *Vroeëre tye*: Jes. 57 v. 11, 64 v. 4.

⁷⁹⁾ *Dr. L. H. K. Bleeker*: a.w., bls. 171.

⁸⁰⁾ *Dr. A. H. Edelkoort*: a.w., bls. 272.

⁸¹⁾ *Koehler-Baumgartner*: Lexicon, bls. 505: Mósáh beteken:
 (1) *Uitgangsoord*: 2 Kon. 2 v. 21, Jes. 41 v. 18 en 58 v. 11, Ps. 107 v. 33 en 35.
 (2) *Uitgang*: Esegiël 42 v. 11, 43 v. 11 en 44 v. 5, Num. 33 v. 2.
 (3) *Uiting (van 'n woord)*: Num. 30 v. 13, Dt. 23 v. 24, Ps. 89 v. 35, Dan. 9 v. 25, Jer. 17 v. 16.
 Mosá-áh = oorsprong, (origin), (Ursprung). Miga 5 v. 1.

⁸²⁾ *Dr. A. H. Edelkoort*: a.w., bls. 273. Vgl. ook *Dr. L. H. K. Bleeker*: a.w., bls. 172.

„Jolédáh jaládáh”, letterlik : ’n Barende gebaar het. Die nadruk val in v. 2 op die tydsbepaling : die van God Gestuurde Heerser kom en daarom is die nood van Israel verbygaande. Daarom sal Hy (dit is Jahwè) hulle slegs vir ’n tyd prysgee, „tot die tyd dat ’n barende gebaar het”. Die „barende” moet natuurlik die moeder van die Messias wees. Opmerklik is hier dieselfde waas van **geheimenis** wat ook by Jes. 7 v. 14 bedoel; dat die feit dat ook hier geen vader genoem word nie, daarop dui dat ook Miga ’n goddelike verwekte kind bedoel, ⁸³⁾ dit is die Messias.

Die figuur van die Messias en die van sy moeder is geen geesteskepping van Miga nie. As hy spreek van die een wat sal voortkom uit die huis van Efratha, dan weet die hoorders oor wie dit gaan; so-ook wanneer hy spreek van die barende. Dit toon aan „dat Micha evenals de andere profeten in zijn Messiasprediking met overgenomen materiaal werkt”. ⁸⁴⁾

Ons Konkludeer :-

- (i) Miga 5 v. 1 en 2 is ongetwyfeld Messiaans.
- (ii) Die „uitgange” uit die „voortyd” en die „ewigheid” val binne die raam van die geskiedenis en bied geen basis vir die dogmatiese leer van die pre-eksistensie van die Seun nie. Dit wys daarop dat die Messias uit die huis van Dawid kom.
- (iii) Die „barende” is die moeder van die Messias.
- (iv) Terminologie en die gewaad van die geheimsinnigheid herinner sterk aan Jes. 7 v. 14.
- (v) Die dogmatiek vind hier geen direkte onmiskenbare steun vir die leer aangaande die maagdelike geboorte van Jesus Christus nie.

5. Samevattende Konklusies.

- (1) Die hebreuse almáh kan nie ons woord „maagd” beteken nie. Dit is die jong getroude vrou totdat sy haar eersgeborene gebaar het. Almáh kan ook „hubare meisie” beteken, ’n meisie by wie die maagdskap wel veronderstel mag word; in die woord almáh lê die begrip van maagdelikheid egter nie noodwendig opgesluit nie.
- (2) Almáh in Gen. 24 v. 43 kan in die lig van die konteks (vgl.)

⁸³⁾ *Dr. L. H. K. Bleeker*: a.w., bls. 172 - 173. Vgl. ook *Artur Weiser*: „Das Buch der zwölf Kleinen Propheten”, in die serie „Das Alte Testament Deutsch”, Göttingen, 1949, bls. 245. „Der Prophet hat die einzelnen Vorstellungselemente seiner messianischen Hoffnung nicht selbst geschaffen, sondern wahrscheinlich aus der Tradition übernommen; der Gedanke der „Rückkehr eines Rests” und der „Geburt des Kindes” hat in Jes. 7, 14 ff. seine Parallele und vielleicht sein Vorbild”. So-ook *Edelkoort*: a.w., bls. 275.

⁸⁴⁾ *Dr. A. H. Edelkoort*: a.w., bls. 277. Vgl. ook *Dr. L. H. K. Bleeker*: a.w., bls. 172 en *Artur Weiser*: a.w., bls. 244 - 245.

Gen 24 v. 16) wel met parthenos vertaal word.

- (3) Wanneer die moeder van die Immanuel in Jes. 7 v. 14 met almáh aangedui word, kan ons daaruit aflei dat sy geboorte sal skenk aan haar eersgeborene.
- (4) Betoeláh beteken maagd, „virgin”, „Jungfrau”, d.w.s. die ongehude meisie wat nog deur geen man beken is nie. Dit kan ook beteken 'n jong dogter (na-aráh) in algemene sin; verder, die bruid voor haar huwelik en ook (jong) skoondogter.
- (5) Parthenos in die LXX is weergawe van die Hebreeuse betoeláh en na-aráh en t.o.v. Gen. 24 v. 43 en Jes. 7 v. 14 ook weergawe van almáh.
- (6) Neánis is in die LXX meestal weergawe van die Hebreeuse na-ar en na-aráh en vier keer weergawe van almáh.
- (7) Waar die Messiaanse profesieë in die reël nie histories bepaald is nie, is dit wel die geval met Jes. 7 v. 14 en wel deur die Siriese-Efraimitiese oorlog.
- (8) Die teken is een van heil en onheil en is gehul in 'n waas van geheimenis.
- (9) Die almáh van Jes. 7 v. 14 is nie die vrou van Agas of Jesaja nie en is ook nie kollektief op te neem nie.
- (10) Die moontlikheid dat Jesaja (en Miga) die materiaal van oud-Oosterse begrippe omtrent die Heilandfiguur in diens van hulle verkondiging gestel het, en wel formeel en met voorbehoud, dien oorweeg te word. Direk en materieel sou hulle dit egter nie uit die heidendom oorgeneem het nie.
- (11) Die beskouing van Procksch e.a. (veral Rooms-Katolieke eksegete) dat die almáh van Jes. 7 v. 14 wel met „parthenos” vertaal kan word, soos die LXX dit wil, is suiwer filologies nie te regverdig nie.
- (12) Die vraag waarom die LXX vertalers almáh met „parthenos” vertaal het, is moeilik finaal te beantwoord, maar is waarskynlik te verklaar uit die neiging om die wonderbare van die aangekondigde Kind en sy geboorte te onderstreep.
- (13) Die Messiaanse profesie in Miga 5 v. 1-4 bied met die terminologie mosát, kédêm en ólám geen grond aan 'n bepaalde dogmatiese christologie nie omdat dit in die ram van die geskiedenis van Israel gesien moet word. Die dogmatiek kan in die Ou Testament geen duidelike uitgangspunt of bevestiging vind vir sy leer van die maagdelike geboorte van Jesus Christus die Messias nie. Die dogmatikus sal hom dus tot die Nuwe Testament moet wend.

— P. J. T. Koekemoer.